

Kırım Krizi Karşısında Çin ve Japonya

Asya'nın iki büyük gücünden Çin, Kırım krizi karşısında, bir tarafta Rusya ile olan ilişkileri diğer tarafta dış politikasının temelini oluşturan tarafsızlık prensibi arasında 'orta yol siyaseti' izlemeye çalışıyor. Japonya ise Rusya'ya karşı Batı ittifakı içerisinde yer alıyor.

Altay ATLI

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 18 Mart tarihinde yaptığı ve ülkesinin Kırım'ın bağımsızlığını tanıdığını ilan ettiği konuşmasında "Kırım ile ilgili olarak yaptıklarımızı anlayan herkese teşekkür ederiz" dedi ve ekledi: "Çin halkına ve Kırım'daki durumu tarihsel ve siyasi bütünlüğü içerisinde gören Çin yönetimine minnettarız." Kırım'da referandum sonrası süreç önce bağımsızlığın ilanı, sonra Rusya Federasyonu'na bağlanmaya doğru giderken Moskova agresif tutumu ve yayıl-

macı eğilimleri nedeniyle uluslararası toplumdan dışlanmanın eşiğine gelmiş durumda. Ancak Putin'in teşekkürünü, bir süredir küresel dengeler içerisinde Rusya'ya yakın duran ve son olarak Suriye konusunda Kremlin ile paralel bir politika izleyen Çin'in Kırım'da Rusya'ya destek vermesi şeklinde yorumlamadan önce, Ukrayna'daki gelişmeler çerçevesinde Çin'in pozisyonunu tahlil etmek gerekiyor.

Çin'in Kırım ve genel olarak Ukrayna konusunda temkinli bir politika izle-

diğini, Rusya'nın karşısına geçmediğini ve uluslararası toplum nezdinde önerilen yaptırımlara sıcak bakmadığı görülüyor. Ancak buna karşılık Rusya'ya destek vermekten de çekiniyor.

Kimin iç işleri?

Çin, dış siyasetini başka ülkelerin iç işlerine karışmama prensibi üzerine inşa ediyor. Suriye'de yaptırımlara karşı çıkmasının sebebi, olayları bu ülkenin iç işleri olarak değerlendirmesiydi. Ancak Çin, Ukrayna'da farklı bir durum

ile karşı karşıya kaldı. Söz konusu olan, bir devlet ile devlet dışı aktörler arasındaki çatışma ise tarafsızlık prensibi rahatlıkla devreye sokulabiliyor; devletin toprak bütünlüğü savunulup devlet-dışı aktör ile mücadele etmenin de ilgili devletin işi olduğu ileri sürülebilir. Bu, 21. yüzyılın siyasi yapısına uygun ve işlerliği olan bir yaklaşım. Ancak Ukrayna'da Soğuk Savaş döneminden kalma bir durum ortaya çıktı. Ortada iki devlet var ve Çin bu prensibi devreye sokma konusunda zorlanıyor. Şöy-

le ki Çin, Rusya'nın tarafında yer alsın Moskova'nın Ukrayna'nın içişlerine karışmasına onay vermiş olacak ve kendisiyle çelişecek; Ukrayna'nın tarafında yer alıp Kırım'ın ayrılmasına karşı çıksa Moskova, karşısına referandum sonucunu getirecek ve Rusya'nın içişlerine karışmakla itham edilecek. Bu yüzden Çin şimdilik zamana oynuyor, orta bir yol bulmaya çalışıyor, rengini belli etmeden tarafsızlığını ön planda tutmaya özen gösteriyor.

Çin'in Kırım konusunda başka endişeleri de var. Pekin'in savunduğu "Tek Çin" politikası, ülke içerisindeki Şincan ve Tibet gibi özerk bölgelerle birlikte, Hong Kong ve Makau gibi özel idari bölgeleri ve bunlara ek olarak Tayvan'ı Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kabul ediyor. Kırım'da Ukrayna bayrağı altında yaşayan Rusların referandum ile Ukrayna'dan ayrılıp Rusya'ya geçmeleri, Çin için son derece olumsuz bir örneğin ortaya çıkması demek. Kendi topraklarında görmek istemediği bir olguyu başka bir ülkede desteklemek konusunda Çin doğal olarak tereddüt ediyor. Bu arada eski Sovyetler bölgesinde Ukrayna dışındaki ülkelerde de Rus kökenli topluluklar yaşıyor. Kırım'dakine benzer bir durumun Orta Asya ülkelerinde yaşanmayacağını kimse garanti edemez. Böyle bir durumda Çin'e komşu ülkelerde oluşacak istikrarsızlığın Şincan Uygur Özerk Bölgesi üzerinden kendi topraklarına taşması ihtimali, Pekin'in endişelerinin artmasına yol açıyor.

Ukrayna'daki karışıklıklar patlak vermeden hemen önce ülkenin sabık rejimiyle kurmuş olduğu ilişkiler ise Çin'in durumunu iyice zora sokuyor. 5 Aralık 2013 tarihinde, Ukrayna ile Çin arasında bir Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşma ile taraflar "birbirlerinin ulusal egemenliklerine ve toprak bütünlüğüne saygı duyduklarını" açıkladıkları gibi Çin, "Ukrayna'nın nükleer silahlar içeren bir saldırı ya da saldırı tehdidi ile karşı karşıya kalması durumunda gerekli güvenlik güvencesini sağlayacağını" açıklamıştı. Anlaşmaya imza koyan Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç artık yok; ancak bu anlaşmanın geçersiz olduğu anlamına gelmiyor.

Çin'in pozisyonunu daha karmaşık hâle getiren bir konu da Ukrayna ile arasındaki savunma sanayi ilişkileri. Çin, Ukrayna'nın en büyük silah ve ekipman alıcısı konumunda. Hatırlanacak olursa 2001 yılında alınan ve eğlence gemisi yapılacağı iddia edilen Varyag uçak

gemisi Türk Boğazlarından geçip Çin'e ulaşmıştı. Bu gemi 2012 itibarıyla uçak gemisi olarak Çin donanmasına katıldı. Diğer yandan Çin kaynaklarına göre Ukrayna, Çin'e bugüne değin aralarında gemi sistemleri, tank ve uçak motorları ile güdümlü füze sistemlerinin de bulunduğu 30 farklı askeri teknoloji ihraç etti.

Çin, Rusya ile Ukrayna arasında kaldığı gibi, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama prensibinin de işlerliğini yitirdiği bir konjonktür ile karşı karşıya. En azından şu aşamada herhangi bir tarafa açık destek vermeden, barışçıl söylemlerle bu süreci geçirmeyi planlıyor. Asya'nın diğer bir büyük gücü olan Japonya'nın durumu ise daha farklı.

Japonya Batı'nın yanında

Japonya, Ukrayna'daki gelişmeler patlak verene kadar Rusya'yla bir yakınlaşma siyaseti güdüyordu. 2012 sonundaki seçimlerle göreve gelen Başbakan Shinzo Abe, 2013 yılı içerisinde Putin'le beş kere bir araya geldi. Bu girişimlerde amacın öncelikle Fukuşima felaketi sonrasında nükleer-dışı enerji kaynaklarına ihtiyacı artan Japonya'nın Rusya'dan petrol ve doğalgaz alımını bir düzene sokmak olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Japonya'nın kuzeyinde yer alan ve mülkiyetleri iki ülke arasında tartışma konusu olan adalar için bir uzlaşma sağlamak da Japon tarafının amaçları arasındaydı.

Kırım krizi ile birlikte Japonya, kendisini, bir tarafta yakınlaşmaya çalıştığı Rusya, diğer tarafta ise hâlen güvenliğini sağlamakta olan ABD ve Batı dünyası arasında buluverdi. Japonya, Çin'den farklı olarak tercihini net bir şekilde yaparak 12 Mart tarihinde G-7 ülkelerinin Rusya'yı Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü ihlal etmesi nedeniyle kınadıkları bildiriye imza attı. Bildirinin hemen ardından da Tokyo, ABD ve Avrupa Birliği'ne katılarak Rusya'ya karşı yaptırımlarını açıkladı; iki ülke arasında vize muafiyeti, yatırımların artırılması, uzay çalışmaları ve askeri işbirliğine yönelik görüşmelerin durdurulduğunu bildirdi.

Kırım krizinde, Çin'in zor da olsa bir denge siyaseti yürütmeye çalıştığını, Japonya'nın ise kendisini Rusya'ya karşı ve Batı ittifakıyla bağlarını güçlendirecek şekilde konumlandığını görüyoruz. Soğuk Savaş hatırlatan zamanlar yaşıyoruz. Kırım'daki durumun şiddetlenmesi ve başka bölgelere sıçraması söz konusu olursa Japonya'nın konumu daha da netleşecek, Çin ise daha zor bir sürece girecek. ■